

ВІДГУК

офіційного опонента

кандидата педагогічних наук, професора Загуменної В. В.

на дисертацію Лілії Олександрівни Кравець

«Еволюція функцій бібліотек в умовах суспільних трансформацій»,

подану на здобуття ступеня доктора філософії

за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»

Актуальність теми дисертаційного дослідження. В умовах глобальної цифровізації українські публічні бібліотеки опановують медіапростір задля оптимального дистанційного інформаційного забезпечення та обслуговування користувачів 24/7. Це кардинальним чином впливає на розширення напрямів їхньої діяльності та збагаченні функцій. Саме сутнісні функції кожної бібліотеки мають особливості виявлення і реалізації на різних періодах розвитку суспільства. В час динамічного прискорення суспільних трансформацій в українському суспільстві значно зросли вимоги користувачів до комфортності й відкритості бібліотечних сервісів. У цьому контексті тема дисертаційного дослідження Л. О. Кравець є надзвичайно актуальною.

Своєчасність дисертації Л. О. Кравець зумовлена й тим, що питання функцій бібліотек до сьогодні фактично залишалося на маргінесі українських бібліотекознавчих досліджень, що виявлено і аргументовано дисертанткою на основі значного масиву опанованої джерельної бази.

Результати дослідницької праці Л. О. Кравець є надзвичайно важливими з огляду на ті політичні та соціально-економічні перетворення, які відбулися в Україні останніми десятиліттями та створили принципово нові умови для розвитку бібліотек. Адже виконуючи традиційні для бібліотечного інституту функції – кумулятивну, комунікативну, меморіальну та просвітницьку, – книгозбірні поступово перетворюються на інформаційні центри, що надають доступ до національних і світових інформаційних ресурсів та баз даних.

Дослідження є складником цільової комплексної програми науково-дослідницької роботи Київського національного університету культури і

мистецтв «Актуальні проблеми інформаційно-комунікаційної науки й освіти» (державний реєстраційний номер 0118U100212) та «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа як предмет комплексного дослідження: теорія, історія, практика» (державний реєстраційний номер 0124U001231) а пов'язані з планом наукової і навчально-методичної роботи кафедри інформаційної діяльності та зв'язків із громадськістю КНУКіМ.

Рівень достовірності й обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Науковий рівень достовірності й обґрунтованості наукових положень, висновків і результатів дисертації Л. О. Кравець забезпечені застосуванням комплексу наукових підходів (соціокомунікаційного, системного, інформаційного, історичного, компаративного) та методів (класифікаційного, контент-аналізу сайтів бібліотек, термінологічного аналізу, джерелознавчого пошуку), які допомогли виявити сутність функцій бібліотеки як системи, фактори, що визначають зміст та особливості реалізації онтологічних і прагматичних функцій бібліотек різних типів, уточнити їх класифікацію, обґрунтувати вектори диверсифікації в умовах прогресивних та регресивних впливів зовнішнього середовища.

Наукова новизна дисертаційного дослідження Л. О. Кравець полягає в тому, що вперше в українському бібліотекознавстві сформовано теоретичне підґрунтя для зміцнення сталості розвитку бібліотечного соціального інституту в умовах посилення прогресивних (демократизація, інформатизація, цифровізація, інтелектуалізація, розбудова суспільства знань) та регресивних (економічна криза, пандемія COVID-19, військова агресія російської федерації проти України) суспільних трансформацій. Також Л. О. Кравець обґрунтувала закономірність прискорення темпів диверсифікації функцій українських бібліотек під впливом кардинальних суспільних трансформацій як адаптаційний механізм забезпечення сталого розвитку в довгостроковій перспективі.

Практична значущість дисертації Л. О. Кравець полягає в тому, що наукові висновки та результати дослідження суттєво доповнюють і збагачують сучасні знання про сутність та класифікацію функцій бібліотек, їх еволюцію та вектори диверсифікації в умовах суспільних трансформацій.

Перспективною є можливість упровадження результатів дисертаційного дослідження у навчальному процесі профільних закладів вищої освіти, зокрема в системі підготовки та перепідготовки фахівців зі спеціальності В13 «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа», для оновлення змісту навчальних компонент бібліотекознавчого циклу.

Структура дисертації відповідає меті, завданням, авторській логіці дослідження основних аспектів обраної теми. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатку. Повний обсяг дисертації становить 229 сторінок. Список використаних джерел містить 254 найменування.

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, розкрито наукову новизну, практичне значення отриманих результатів, наведено відомості про особистий внесок здобувача, апробацію результатів дослідження та публікації Л. О. Кравець

У **першому розділі «Теоретичні засади дослідження функцій бібліотек»** встановлено стан розробленості проблеми визначення функцій бібліотек в українському бібліотекознавстві, проаналізовано поняттєво-категорійний апарат та методологічний апарат дослідження. Л. О. Кравець аргументовано, що значний внесок у дослідження теоретико-методологічних засад функціонування публічних бібліотек належить Н. Бачинській, О. Воскобойнікової-Гузевій, С. Гарагулі, О. Клименко, Г. Салаті, М. Слободянику, О. Сокур та Г. Шемаєвій.

Дослідницею запропоновано тлумачення змісту поняття «функція бібліотеки» як напряму діяльності бібліотек, спрямованої на забезпечення сталого розвитку та задоволення певних інформаційних потреб користувачів. Л. О. Кравець аргументувала, що ускладнення та диверсифікація функцій бібліотеки у відповідь на потреби суспільства відображає її сутність як відкритої динамічної системи, якій притаманні ознаки систем такого типу: стійкість, самоорганізація, ієрархічність і відтворюваність. Представлений аналіз наукових праць щодо еволюції функцій бібліотек дозволив авторці надати цілісне уявлення про сутність та вектори диверсифікації функцій бібліотек України в

умовах постійних прогресивних та регресивних впливів зовнішнього середовища.

Другий розділ дисертації «Еволюція функцій бібліотеки як соціокомунікаційного інституту» висвітлює історичні етапи формування онтологічних і прагматичних функцій бібліотек України та особливості адаптації завдань і функцій бібліотек до вимог суспільства знань. Автором дисертації доведено, що на різних етапах суспільного розвитку бібліотека як унікальний соціальний інститут змінюється, трансформується, переосмислюється і постійно адаптується до відповідних умов історичного розвитку та соціокультурних змін у суспільстві, що безпосередньо відображається на розширенні завдань та функцій, які виконує бібліотека відповідно до вимог соціуму.

Наголошено, що вплив зовнішніх чинників (глобалізація, інформатизація, європейський вектор України, децентралізація тощо) та внутрішніх (упровадження у бібліотечну практику новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, перехід на дистанційну форму роботи, довідково-бібліографічне та інформаційно-консультаційне онлайн-обслуговування та ін.) спричинили розширення завдань, наповнення функцій новим змістом, що результувалося у впровадженні інноваційних форм, видів та методів роботи у бібліотечну практику.

Л. О. Кравець обґрунтувала, що українські бібліотеки сприяють відносно новій тенденції у світі – вільному доступу до якісного навчання упродовж життя, пропонуючи широкий спектр навчальних програм для користувачів будь-якого соціального становища та віку – від мовних та комп'ютерних курсів, краєзнавчих екскурсій, популяризації віддаленої освіти (медіаосвіти) до вивчення основ програмування, спеціалізованих тренінгових програм для приватних підприємців та організацій.

У третьому розділі дисертації «специфіка реалізації функцій бібліотек під впливом соціальних трансформацій» дисертантка зосередила увагу на дослідженні особливостей реалізації функцій бібліотек в умовах цифровізації комунікаційного простору та чільних векторах диверсифікації функцій бібліотек в умовах соціальних потрясінь. Л. О. Кравець доведено, що під впливом складної

системи об'єктивних чинників зовнішнього середовища (суспільно-політичних, економічних, демографічних, техніко-технологічних, соціокультурних, військової агресії проти незалежності країни) публічні бібліотеки України набули нових прагматичних функцій, серед яких: культурної деокупації, консолідуєча, ціннісно-орієнтаційна, комеморативна, психотерапевтична, реабілітаційна, волонтерська, інклюзивна, медіамаркетингова та ін.

Дисертанткою встановлено, що наукові та університетські бібліотеки як амбасадори імплементації в національний комунікаційний простір України політики Відкритої науки активно опановують нині функції цифрового кураторства, наукометричну, навігаційно-моніторингову, когнітивну, експертну, іміджмейкінгову. Зазначені вектори диверсифікації прагматичних функцій бібліотек дозволяють довести, що і в суспільстві знань бібліотека залишається документокомунікаційною системою, якій притаманні високий рівень стійкості, адаптивності та самоорганізації, відкритості до різноманітних інформаційних та соціокультурних потреб суспільства.

Загальні висновки подано згідно з авторською концепцією, вони свідчать про успішне досягнення поставленої мети і визначених завдань дослідження, містять основні наукові здобутки дисертантки. Л. О. Кравець доведено, що зі здобуттям незалежності України зміст аксіологічних та прагматичних функцій бібліотек визначали такі чинники зовнішнього середовища як демократизація та інформатизація суспільства, ринкова економіка та законодавче унормування діяльності бібліотечного соціального інституту. Сьогодні визначними чинниками зовнішнього впливу на диверсифікацію функцій бібліотек є євроінтеграційний курс України, цифровізація, інтелектуалізація та розбудова суспільства знань.

Повнота викладено матеріалу в опублікованих працях. Основні наукові результати дослідження викладено у 12 одноосібних публікаціях, з яких: 4 статті – у виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України за спеціальністю «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», 8 праць апробаційного характеру.

Високо оцінюючи результати дисертаційного дослідження Л. О. Кравець, слід задля об'єктивності висловити окремі зауваження і побажання:

1. У дисертаційному дослідженні на стор. 30 названа така важлива функція бібліотеки, як гедоністична, але по тексту роботи ніде не розкрита.

2. Бажано було б у першому підрозділі другого розділу звернути увагу на особливості історичних етапів розвитку суспільства.

3. На перспективу вважаємо за доцільне Лілії Олександрівні Кравець звернутися до дослідження інноваційних функцій бібліотек у зарубіжному бібліотекознавстві.

Загальні висновки. Висловлені зауваження не є принциповими і не впливають на загальну оцінку дисертаційної роботи. Дисертація Лілії Олександрівні Кравець, подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», є завершеною комплексною науковою працею, виконана на високому науково-теоретичному рівні, присвячена актуальній тематиці дослідження, має незаперечну наукову новизну та практичну значущість, містить нові, актуальні та достовірні наукові результати, в котрій доведено еволюцію функцій бібліотек в умовах суспільних трансформацій, визначено перспективи опанування публічними бібліотеками України нових прагматичних функцій під впливом складної системи об'єктивних чинників зовнішнього середовища (суспільно-політичних, економічних, демографічних, техніко-технологічних, соціокультурних, військової агресії проти незалежності країни). Зміст дисертації відповідає спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», а також вимогам до оформлення дисертації, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31 травня 2019 року) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішень разової спеціалізованої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 502 від 19 травня 2023 р.), а її авторка Кравець

Лілія Олександрівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа».

Офіційний опонент,
кандидат педагогічних наук, професор
кафедри артменеджменту та івент-технологій
Національної академії керівних кадрів
культури і мистецтв

ЗАГУМЕННА В. В.

